

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

TOJIXON SABITOVA, AKBAR KAROMATOV

ONA TILI. 8-SINF O‘QITUVCHILARI UCHUN USLUBIY QO‘LLANMA

(Maktab o‘qituvchilari uchun uslubiy qo‘llanma)

TOSHKENT – 2023

UDK 821.2.3

KEK 84.4(50‘zb)

C-36

Ushbu uslubiy qo‘llanma Chirchiq davlat pedagogika universiteti Gumanitar fanlar fakulteti ilmiy kengashining 202...-yil 29-iyundagi 12-sonli majlisida tasdiqlangan.

Taqrizchilar:

N. Abdurahmonova – O‘ZMU, O‘zbek tilshunosligi kafedrası professori (v.b), DSc.

T. Yandashova – O‘ZMU, O‘zbek tilshunosligi kafedrası katta o‘qituvchisi, PhD.

A. Davlatova – Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti, f.f.d.

Mas’ul muharrir:

N. Raxmanova– Chirchiq davlat pedagogika universiteti o‘qituvchisi, xalq ta’limi a’lochisi.

Sabitova T. va b.

Ona tili. 8-sinf o‘qituvchilari uchun uslubiy qo‘llanma [Matn]: uslubiy qo‘llanma/T. Sabitova, A. Karomatov. – Toshkent: “Firdavs-Shoh” nashriyoti”, 2023. - 120 b.

Mazkur uslubiy qo‘llanmada 8-sinf ona tili darsligiga kiritilgan “Matn va lug‘atlar ustida ishlash” mavzusi va shu mavzu asosida tuzilgan topshiriq va mashqlarni o‘quvchilar to‘laqonli tushunishi va ko‘nikma shakillangan holda bajarishlari uchun o‘qituvchilarga mavzular doirasidagi uslubiy qo‘llanma.

ISBN 978-9943-9713-0-3

© T.Sabitova, A.Karomatov, 2023

© «Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2023

1-SENTABR – MUSTAQILLIK KUNI

KIRISH

1-dars

“SO‘ZDAN SO‘ZNING FARQI BOR...”

1-topshiriq. Hikmatlarni o‘qing va mag‘zini chaqing.

1. Boshimizga kulfat va zahmatlarning aksari yomon tilimizdan, me’yordan ortiq so‘ylaganimizdan kelur. 2. Viqor deb kibr va g‘ururdan, manmanlikdan o‘z fe’lini saqlamoqqa aytilur. 3. Intizom deb ibodatlarimizni, ishlarimizni o‘z vaqtida tartibi ila qilmoqqa aytilur. Agar yer yuzida intizom bo‘lmasa edi, insonlar bir daqiqa ham yasholmas edilar. 4. Iffat deb gunoh va buzuvchi ishlardan saqlanmoqqa aytilur. Bizni gunohdan saqlaguvchi, harom-harishdan nafsimizni asrovchi narsa faqat iffatimizdir. 5. Hayo deb ishda, so‘zda odobga rioya qilmoqni aytilur. Hayo dilni ravshan qiladurgan bir nurdurki, inson har vaqt shul ma’naviy nurning ziyosiga muhtojdir.

(Abdulla Avloniy)

1-mashq. Quyidagi izohlardan a) *viqor*, b) *kibr*, c) *g‘urur*, d) *gunoh*, e) *iffat*, f) *harom-harish*, g) *hayo*, h) *ma’naviy*, i) *ma’naviyat*, j) *ziyo*, k) *odob* so‘zlarining ma’nosini aniqlab lug‘at daftaringizga ko‘chiring:

- 1) vijdoniy poklik, nomus;
- 2) mag‘rurona va ulug‘vor ko‘rinish, salobat;
- 3) o‘zini hammadan yuqori his etish; manmanlik, kekkayish hissi;
- 4) insonning o‘z qadr-qimmatini bilishi, hurmat qilishi; izzat-nafs;
- 5) odob-axloq doirasiga sig‘maydigan ish, nojo‘ya xatti-harakat; ayb;
- 6) nopok, iste’molga yaramaydigan;
- 7) nojo‘ya, noma’qul xatti-harakatdan tiyilish hissi; uyat, sharm;
- 8) bilim, ilm, ma’rifat;
- 9) axloqqa, shaxsning ichki dunyosiga oid;

g) hayo	1) vijdoniy poklik, nomus;
a) viqor,	2) mag‘rurona va ulug‘vor ko‘rinish, salobat;

b) kibr,	3) o‘zini hammadan yuqori his etish; manmanlik, kekkayish hissi;
c) g‘urur,	4) insonning o‘z qadr-qimmatini bilishi, hurmat qilishi; izzat-nafs;
d) gunoh,	5). Odob-axloq doirasiga sig‘maydigan ish, nojo‘ya xatti-harakat; ayb;
f) harom-harish,	6) nopok, iste‘molga yaramaydigan;
e) iffat,	7) nojo‘ya, noma‘qul xatti-harakatdan tiyilish hissi; uyat, sharm;
j) ziyo,	8) bilim, ilm, ma‘rifat;
h) ma‘naviy, i) ma‘naviyat,	9) axloqqa, shaxsning ichki dunyosiga oid;
k) odob	10) ijtimoiy va shaxsiy hayotdagi yaxshi axloq, tarbiya, xushmuomalalik.
VIQOR [a. – jiddiylik, salobat, ulug‘vorlik] kt. 2) Mag‘rurona va ulug‘vor ko‘rinish; salobat.	
<i>* Vodiydan o‘tardi daryoyi azim, Vazmin oqishida salobat, viqor. S. Abduqahhor.</i>	
<i>* Qorday yarqiroq yangi salla o‘ragan maxdum viqor bilan yo‘talib, mehmonxonaga kirdi. H. G‘ulom, Mash‘al.</i>	
<i>* Mag‘rurlik tuyg‘usi, mag‘rurlik, g‘urur. Qiyofasidan g‘oliblik viqori va mag‘lub bo‘lganga shafqat aks etib turardi. S. Anorboyev, Oqsoy.</i>	
<i>* Oynaning ostida, muzey to‘rida Shishada turadi bir siqim tuproq.. Uni ko‘rganlarning ko‘ksi tog‘ bo‘lib, Ko‘zida tengi yo‘q viqor yonadi. Shuhrat.</i>	

KIBR [a. – mag‘rurlik, kattalik, takabburlik] 3) O‘zini hammadan yuqori his etish; manmanlik, kekkayish his-tuyg‘usi.

<i>*Olifta boyvachcha kibr va ahmoqona g‘ururi ila kresloda taltaygancha qoldi. Oybek, Nur qidirib.</i>
3). Kibrlanish tuyg‘usi, mag‘rurlik, kibr-havo.
<i>*Olifta boyvachcha kibr va ahmoqona g‘ururi ila kresloda taltayganicha qoldi. Oybek, Nur qidirib.</i>
<i>* Gapingning tuzi qursin, qizim! G‘urur g‘urbatga solar, degan naqlning mag‘zini chaqsang-chi. J. Abdullaxonov, Tong yorishgan sohilda.</i>

** Kamtarin bo'l, hatto bir qadam O'tma g'urur ostonasidan. E. Vohidov, Muhabbatnoma.*

G'URUR [a. – jaholat; xom (puch) xayol; manmanlik, mag'rurlik; kibr-havo] **5)** Insonning o'z qadr-qimmatini bilish, uni hurmat qilish hissi; izzat-nafs. Yigitlik g'ururi. Qizlik g'ururi.

**Uning insoniy g'ururi, tabiatining nozikligi.. yordam so'ramoqqa yo'l qo'ymagan. Oybek, Navoiy.*

** Ahmad o'rtog'iga qoyil qolmadi. Erkak kishida g'urur degan narsa bo'lishi kerak. F. Musajonov, Himmat.*

**Ziyolilar orasidan bir mard chiqib, o'z milliy g'ururini himoya etishga harakat qildi. Bu kishi Sebzor dahasining qozisi Muhiddinxo'ja Hakimxo'ja o'g'li edi. «Fan va turmush».*

GUNOH – [f. – ayb]

6). Din. Shariat qonuniga, diniy aqidalarga xilof ish, xatti-harakat.

**Domla g'uldiragan ovoz bilan po'pisa qildi: -Xudonshg qudratiga shak keltirmang. Gunohingizni orttirasiz. Sizning hamma qilmishingiz gunoh. P. Tursun, O'qituvchi.*

**Kalomi sharifda yozilishicha, yig'i-sig'i ollo taoloning irodasiga qarshi borish bilan barobar gunohdir. K. Yashin, Hamza.*

Odob-axloq doirasiga sig'maydigan ish, nojo'ya xatti-harakat; jinoyat; ayb. - Nima gunoh qilibdi shu go'dak – deb o'yladi Normat. I. Rahim, Chin muhabbat.

**Bir bechoraga tuhmat qilishsa-yu, bila turib, ko'ra turib, jim o'tirsam, gunoh bo'lmaydimi M. Ismoiliiy, Farg'ona t.o.*

**Otabeklar nega qamaldilar, qanday gunohlari bor ekan A. Qodiriy, O'tgan kunlar. -Shoshmang, dada, – Gulnor uning so'zini kesib qichqirdi. – Nega Yo'lchiga jazo berasiz, unda hech gunoh yo'q. Oybek, Tanlangan asarlar.*

**Gunohidan o'tmoq yoki gunohini kechirmoq Gunoh yoki ayb ish qilgan kishini kechirmoq, afv etmoq. Xolxo'jaga yigit bo'lganing esingdan chiqdimi Hukumat gunohingdan o'tdi-ya. S. Ahmad, Hukm.*

**Besh yillik o'zgarishdan so'ng domla mudarris Abdurahmonning eski gunohlarini kechirgan edi. A. Qodiriy, Mehrobdan chayon.*